

Hvilke krav kan der stilles til en ægtefælle og andre husstandsmedlemmer ved ydelser efter serviceloven m.v.?

af konsulent Erik Jappe

Formålet med hjælp efter [serviceloven](#) er at fremme den enkeltes mulighed for at klare sig selv eller at lette den daglige tilværelse og forbedre livskvaliteten. Samtidig bygger hjælpen på den enkeltes ansvar for sig selv og sin familie (lovens § 1).

Men hvor langt rækker dette ansvar for familien? Der kan ikke gives et entydigt svar på dette spørgsmål, idet svaret bl.a. afhænger af, hvilken hjælp der søges. Men generelt kan der svares, at alle husstandsmedlemmer, som udgangspunkt, skal hjælpe til med de praktiske opgaver i hjemmet, mens ægtefælle og andre husstandsmedlemmer ikke er forpligtede til at hjælpe med personlig pleje.

Kompensationsprincippet

Et af de gældende overordnede principper inden for lovgivningen for personer med nedsat funktionsevne er kompensationsprincippet (se evt. [Praksisnyt nr. 17/2012](#)). Der skal fokuseres på kompensation af den enkelte borger med nedsat funktionsevne. Princippet udelukker dog ikke, at der ved tildeling af en række ydelser efter sociallovgivningen også inddrages forhold hos husstandsmedlemmer.

Rengøring, pleje, støtte m.v.

Efter [servicelovens](#) kap. 15 (§ 83 m.fl.) skal kommunen yde personlig hjælp, pleje, omsorg og støtte m.v. til borgere med behov for det. I [Vejledning om hjælp og støtte efter serviceloven](#) er det anført, at kommunen ved vurderingen af det konkrete behov for hjælp og støtte skal bedømme ansøgerens samlede situation:

"60. ... Der skal bl.a. tages hensyn til ansøgerens pårørende og netværk, og det forudsættes, at eventuelle øvrige medlemmer af den fælles husstand deltager i opgaveudførelsen i hjemmet. Hvis der er større børn i hjemmet, skal der ved vurderingen af behovet for hjælp ikke stilles krav, som går ud over de krav, der normalt stilles til større børn. Der kan i denne forbindelse f.eks. ses på, hvordan opgaverne i hjemmet blev fordelt før, der opstod behov for hjælp."

I [principafgørelse 3-19](#), som blandt andet omhandler § 83, understreger Ankestyrelsen "at det er den fælles husstand, der deltager i udførelsen af de praktiske opgaver i hjemmet, og at kommunerne derfor ikke kan give afslag på hjælp under henvisning til, at der er en ægtefælle, der kan varetage opgaverne."

Følgende fremgår ligeledes af 3-19: "Det er borgeren med funktionsnedsættelsen, som skal kompenseres for sin nedsatte evne til fx at varetage de praktiske opgaver i hjemmet. Det betyder, at en kommune skal tage udgangspunkt

i de opgaver, som personen ville have bidraget med, hvis personen var rask."

"Enhver person i husstanden skal bidrage til at løse sin andel af de praktiske opgaver i hjemmet. En kommune skal derfor bedømme borgerens samlede situation og om nødvendigt inddrage oplysninger om eventuelt andre medlemmer af husstanden."

"Hvis det er et barn, der skal bidrage til at varetage opgaverne i husstanden, skal barnets modenhed indgå i vurderingen. Jo større og mere modent et barn er, des større kan forventningerne til barnets deltagelse i arbejdsopgaverne i hjemmet være. En kommune skal dog i hvert enkelt tilfælde sørge for, at kravene ikke går videre end de krav, der normalt stilles til børn i samme alder."

Når det drejer sig om behov for hjælp til personlig pleje (bad, toiletbesøg m.v.), har ægtefælle eller andre husstandsmedlemmer normalt ikke pligt til at varetage denne opgave.

BPA-ordning efter § 96

Efter [servicelovens](#) § 96 skal kommunen tilbyde borgerstyret personlig assistance (BPA) til borgere med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der har et behov, som gør det nødvendigt at yde denne ganske særlige støtte. I [BPA-vejledningen](#) er det anført i pkt. 33, at en borger kan få udmålt færre timer, end den kommunale udmåling fastsætter, hvis borgeren ønsker det. F.eks. på grund af, at en pårørende kan og vil påtage sig hjælpefunktionerne i nogle timer. Hvis det er tilfældet, skal kommunen være opmærksom på, at

"familie, herunder ægtefælle eller andre, som frivilligt påtager sig sådanne funktioner, får hvile og fritid i tilstrækkeligt omfang til at kunne klare sin egen daglige tilværelse."

Bemærk, at der ikke er hjemmel i serviceloven til at pålægge en ægtefælle eller andre at påtage sig sådanne udvidede pleje-, overvågnings- og ledsagefunktioner. I DUKH har vi oplevet i flere tilfælde, at pårørende i strid med reglerne på området pålægges sådanne opgaver. (Bemærk endvidere, at en ægtefælle eller et andet familiemedlem kan ansættes som hjælper, hvis både borgeren selv og familiemedlemmet/ægtefællen ønsker det.)

I forhold til udmåling af hjælp til praktiske opgaver i hjemmet, understreger Ankestyrelsen i [principafgørelse 3-19](#), som blandt andet omhandler § 96: "at det er den fælles husstand, der deltager i udførelsen af de praktiske opgaver

i hjemmet, og at kommunerne derfor ikke kan give afslag på hjælp under henvisning til, at der er en ægtefælle, der kan varetage opgaverne.”

Følgende fremgår ligeledes af 3-19: *”Det er borgeren med funktionsnedsættelsen, som skal kompenseres for sin nedsatte evne til fx at varetage de praktiske opgaver i hjemmet. Det betyder, at en kommune skal tage udgangspunkt i de opgaver, som personen ville have bidraget med, hvis personen var rask.”*

”Enhver person i husstanden skal bidrage til at løse sin andel af de praktiske opgaver i hjemmet. En kommune skal derfor bedømme borgerens samlede situation og om nødvendigt inddrage oplysninger om eventuelt andre medlemmer af husstanden.”

”Hvis det er et barn, der skal bidrage til at varetage opgaverne i husstanden, skal barnets modenhed indgå i vurderingen. Jo større og mere modent et barn er, des større kan forventningerne til barnets deltagelse i arbejdsopgaverne i hjemmet være. En kommune skal dog i hvert enkelt tilfælde sørge for, at kravene ikke går videre end de krav, der normalt stilles til børn i samme alder.”

Ledsagerordning

Efter [servicelovens](#) § 97 skal kommunen tilbyde 15 timers ledsagelse om måneden til personer under folkepensionsalderen/67 år. Ledsagelsen tilbydes til personer, der ikke kan færdes alene på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Uanset at en borger har en ægtefælle/samlever eller større børn i hjemmet, skal der bevilges en ledsagerordning, hvis lovens betingelser i øvrigt er opfyldt. Formålet med ledsagerordningen er netop at give brugeren mulighed for at deltage i selvvalgte aktiviteter uden altid at skulle være afhængig af hjælp fra familie eller venner.

Der kan normalt ikke ske ansættelse af personer med en meget nær tilknytning til den, der er berettiget til ledsagelse. I praksis er der dog nogle tilfælde, hvor det er mest hensigtsmæssigt, at det er en nærtstående som f.eks. en ægtefælle, der ansættes som ledsager (læs evt. mere herom i [Praksisnyt nr. 24/2013](#)).

Merudgiftsydelse til voksne

Efter servicelovens § 100 kan der ydes hjælp til nødvendige merudgifter ved den daglige livsførelse til personer med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Der kan bl.a. ydes hjælp til håndsækninger. Det fremgår af [merudgiftsvejledningen](#), at kommunen i forbindelse med vurderingen af, om borgeren har nødvendige merudgifter til håndsækninger, skal vurdere borgerens samlede situation. Endvidere er det anført:

”41. ... Der skal bl.a. tages hensyn til den pågældendes netværk, og det forudsættes, at eventuelle øvrige medlemmer af husstanden deltager i opgaveudførelsen i hjemmet, herunder pudse vinduer, rydde sne m.v. Hvis der er større børn i hjemmet, skal der ved vurderingen af, om borgeren har nødvendige merudgifter til håndsækninger, ikke stilles krav, som går ud over de krav, der normalt stilles til større

børn. Der kan i den forbindelse f.eks. ses på, hvordan opgaverne i hjemmet blev fordelt, før der opstod behov for hjælp. Det kan ikke forudsættes, at den øvrige familie udfører alle opgaver i hjemmet.”

I [principafgørelse 3-19](#) som blandt andet omhandler § 100, understreger Ankestyrelsen *”at det er den fælles husstand, der deltager i udførelsen af de praktiske opgaver i hjemmet, og at kommunerne derfor ikke kan give afslag på hjælp under henvisning til, at der er en ægtefælle, der kan varetage opgaverne.”*

”Det er borgeren med funktionsnedsættelsen, som skal kompenseres for sin nedsatte evne til fx at varetage de praktiske opgaver i hjemmet. Det betyder, at en kommune skal tage udgangspunkt i de opgaver, som personen ville have bidraget med, hvis personen var rask.”

”Enhver person i husstanden skal bidrage til at løse sin andel af de praktiske opgaver i hjemmet. En kommune skal derfor bedømme borgerens samlede situation og om nødvendigt inddrage oplysninger om eventuelt andre medlemmer af husstanden.”

”Hvis det er et barn, der skal bidrage til at varetage opgaverne i husstanden, skal barnets modenhed indgå i vurderingen. Jo større og mere modent et barn er, des større kan forventningerne til barnets deltagelse i arbejdsopgaverne i hjemmet være. En kommune skal dog i hvert enkelt tilfælde sørge for, at kravene ikke går videre end de krav, der normalt stilles til børn i samme alder.”

Bistandstillæg

Efter den gamle [pensionslovs](#) § 16 kan bistandstillæg tilkendes personer i alderen fra 18 år til folkepensionsalderen sammen med pension tilkendt efter den gamle lov. Tillæg kan bl.a. tilkendes personer, hvis invaliditet medfører, at pågældende stadig må have personlig bistand af andre.

I den tilhørende [pensionsvejledning](#) er anført i pkt. 108, at det for borgere i eget hjem skal indgå i vurderingen, om borgeren bor sammen med en ægtefælle/samlever. Gør borgeren det, forudsættes det, at ægtefællen/samleveren hjælper den anden med personlige fornødenheder i ret vidt omfang, hvis pågældende er i stand til det. Bor borgeren hos slægtninge eller venner, gælder denne forudsætning dog ikke. Fra vejledningen:

”Bistand til påklædning om morgenen og afklædning om aftenen eller den omstændighed, at det er nødvendigt med hjælp til at få maden skåret ud ved måltiderne, giver i almindelighed ikke ret til bistandstillæg. ... Hvis helbredstilstanden kræver, at ansøgeren skal mades ved måltiderne, må hjælpes ved toiletbesøg eller til at færdes indendørs, kan der tilkendes bistandstillæg.”

Af principafgørelse [74-09](#) fremgår det i en sag om afslag på tilkendelse af bl.a. bistandstillæg, at Ankestyrelsen lagde vægt på, at ægtefællen hjalp borgeren i vidt omfang både med personlige forhold og med huslige opgaver. Fra afgørelsen:

”Ankestyrelsen vurderede, at ægtefællens opgaver ikke var ud over de opgaver, som en ægtefælle forventedes at bistå den anden med, og at der ikke var dokumentation for, at ægtefællen ikke skulle være i stand til at hjælpe på grund af helbredsmæssige forhold.”

Afrunding

Som jeg nævnte indledningsvis gælder det, at husstandsmedlemmer, som udgangspunkt skal hjælpe til med de

praktiske opgaver i hjemmet, mens ægtefælle og andre husstandsmedlemmer ikke er forpligtede til at hjælpe med personlig pleje.

Der kan være forskelle fra lovbestemmelse til lovbestemmelse omkring, hvilke krav der evt. kan stilles til en ægtefælle/samlever eller til husstandsmedlemmerne i øvrigt. Derfor er det vigtigt for sagsbehandlere (og borgere) at undersøge betingelserne for hjælp i hvert enkelt tilfælde.